

Türkiye’de Kadınlar mı Erkekler mi Daha Mutlu? Değerlerin ve Sosyal Baskı Hissinin Rolü

Who is Happier in Türkiye: Women or Men? The Role of Values and the Feelings of Social Pressure

Zeynep B. Uğur¹

¹Doç. Dr. Ankara Sosyal Bilimler Üniversitesi, Siyasal Bilgiler Fakültesi, Ekonomi Bölümü, Ankara, Türkiye

ÖZ
Bu çalışmada, Türkiye sosyo-ekonomik bağlamında kadınların ve erkeklerin mutluluğu arasında belirgin bir fark olup olmadığı araştırılmaktadır. Bu amaçla ile 2004 ile 2022 yılları arasındaki dönemi kapsayan Yaşam Memnuniyeti Anketi’nden (YMA) birey düzeyinde veriler kullanılmaktadır. YMA, 2004 ile 2022 yılları arasındaki 19 yıllık süreyi kapsayarak 344.000’den fazla gözlem içermekte ve ulusal temsil yeteneğine sahip bir ankettir. Bu kapsamlı veriye dayanan sonuçlarımız, birçok arka plan değişkenini kontrol ettikten sonra, kadınların mutluluğunun belirgin şekilde erkeklerden daha yüksek olduğunu göstermektedir. Cinsiyetler arasındaki mutluluk farkının kaynağını anlamak için, hayatta önem verilen değerler de incelenmiştir. Kadınlar ve erkeklerin kendilerini en mutlu ettiğini belirttiği değer incelendiğinde de belirgin farklar görülmektedir. Erkekler başarı, iş ve paraya kadınlardan daha fazla önem verirken, kadınlar sağlık ve sevgiye erkeklerden daha fazla önem vermektedir. Çalışmanın önemli bulgularından biri, her bir anket yılında kadınların yaklaşık %80’inin cinsiyetinden dolayı üzerinde sosyal baskı hissetmediğini belirtmesidir. Bu sonuç, sanılanın aksine Türkiye’nin çok da cinsiyetçi bir ülke olmadığını göstermektedir. Bununla beraber, kadınların cinsiyetleri nedeniyle baskı hissediyor olma ihtimali erkeklerden daha yüksektir. Bu da kadınların mutluluğunun bir miktar sosyal baskıya rağmen daha yüksek olduğunu göstermektedir.

ABSTRACT

This article investigates whether there is a significant difference between the happiness of women and the happiness of men within the socio-economic context of Türkiye. For this purpose, individual-level data from the Life Satisfaction Survey (LSS) covering the period between 2004 and 2022 are used. The LSS spans a 19-year period from 2004 to 2022, comprising over 344,000 observations, and is a nationally representative survey. Having controlled various background variables, our results, which are based on this comprehensive dataset, indicate that, women’s happiness is significantly higher than that of men. To understand the source of happiness differences between genders, values that are prioritised in life have also been examined. When the values that men and women indicate bring them the most happiness are examined, significant differences are seen clearly. While men prioritise success, work, and money more than women do, women prioritise health and love more than men do. Another notable finding of the study is that in each survey year approximately 80% of women state that they do not feel social pressure due to their gender. This outcome suggests that, contrary to popular belief, Türkiye may not be a highly gender-biased country. However, the likelihood of women feeling pressure due to their gender is higher than that of men. This also indicates that despite some social pressure, women’s happiness is relatively higher.

Anahtar Kelimeler: Cinsiyet, Mutluluk, İyi oluş hali, Türkiye

Keywords: Gender, Happiness, Well-being, Türkiye

Corresponding Author: Zeynep B. Uğur **E-mail:** zeynep.ugur@asbu.edu.tr

Submitted: 16.04.2024 • **Revision Requested:** 11.06.2024 • **Last Revision Received:** 15.06.2024 • **Accepted:** 02.09.2024

This article is licensed under a Creative Commons Attribution-NonCommercial 4.0 International License (CC BY-NC 4.0)

1. Giriş

İyi oluş hali ve onun bir alt göstergesi olan mutluluk konusunda kadınlar ve erkekler arasında ne gibi farkların olduğu birçok insan için oldukça ilginç bir soru olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu konudaki araştırma sonuçları bazen kadınların iyi olma halinin erkeklerden daha yüksek olduğunu (Becchetti ve Conzo, 2022; Blanchflower ve Oswald, 2004; Helliwell, Layard ve Sachs, 2012; Zweig, 2015), veya farklılaşmadığını (Fujita, Diener ve Sandvik, 1991; Moffitt, Caspi, Rutter ve Silva, 2001), bazen daha düşük olduğunu (Stevenson ve Wolfers, 2009) göstermektedir.

Teorik olarak, kadınlar ile erkekler arasında iyi oluş hali açısından farklar oluşmasının altında 4 temel faktörün olduğu söylenebilir. Birincisi, biyolojik farklılıklardır. İyi oluş hali üzerinde etki edebilecek birçok davranışa hormonların etkisine dair çok sayıda kanıt bulunmaktadır (Eisenegger, Naef, Snozzi, Heinrichs ve Fehr, 2010; Pearlstein, 1995). Kadınların depresyon ve anksiyeteye daha çok maruz kalması, ergenlik dönemi, menstrüel döngü ve doğum sonrası dönemlerde vücutlarında büyük oranlarda yaşanan östrojen ve progesteron hormonu değişimleriyle alakadar olabilir (Noble, 2005). Fakat biyolojik faktörlerin açıklayıcılığı çok yüksek bulunmamıştır (Nolen-Hoeksema ve Rusting, 1999).

İkincisi, kadınların toplumda birçok rolü aynı anda oynaması beklenmektedir. Bu roller genellikle bakım verme, ev işleriyle ilgilenme, ve son yıllarda kariyer sorumluluklarının da eklenmesiyle daha da artmıştır. Bu durum kadınların toplumsal baskıya maruz kalmasına neden olabilmektedir (Tesch-Römer, Motel-Klingebiel ve Tomasik, 2008). Bu da iyi oluş haline olumsuz yansiyabilir.

Üçüncüsü, kadınlar ile erkeklerin durumlarını ifade ediş biçimleri de toplumsal beklentiler tarafından etkilenebilir. Kadınlar, daha pozitif görünmeye yönelik toplumsal baskı hissedebilir, bu da gerçekte mutlulukları farklı olmasa bile, öyle bildirmelerine neden olabilir. Bununla beraber, birçok araştırma öznel sağlık durumu incelendiğinde, kadınların öznel sağlık durumunu erkeklerden daha olumsuz değerlendirdiği ortaya çıkarmaktadır (Baltes, Freund ve Horgas, 1999; Campbell, 1981). Kadınların sağlıklarını olumsuz değerlendirip, mutluluklarını sosyal beklentiler nedeniyle olumlu değerlendirmesi ise gerçekçi görünmemektedir.

Dördüncüsü, kadınlar ile erkekler arasındaki stresle baş etme yöntemi farklılıkları olabilir. Kadınlar ve erkekler hayatın stresli durumlarına benzer oranlarda maruz kalsalar bile, kadınlar böyle durumlarda daha çok sosyalleşmeyi tercih ediyor olabilir (bkz. Moffitt, Caspi, Rutter ve Silva (2001); Ugur (2024)) ve bu da hayatlarından memnuniyetlerine olumlu etki ediyor olabilir.

Bu çalışmada Türkiye’de cinsiyetler bağlamında mutluluk farkları ele alınmaktadır. Bu araştırma ile Türkiye’de yaşayan kadın ve erkeklerin mutlulukları ve öznel sağlık durumları arasındaki farklar incelenmektedir. Bu kapsamda, Yaşam Memnuniyeti Anketi’nden (YMA) 2004 ile 2022 yılları arasında elde edilen bireysel düzeydeki veriler kullanılmıştır. Ayrıca, kadınların ve erkeklerin değer yargıları ve cinsiyetleri yüzünden sosyal baskı hissedip hissetmedikleri de analiz dönemi için raporlanmıştır. Değer yargılarının ve cinsiyet nedeniyle sosyal baskı hissinin cinsiyetler arası farka olan etkisi de incelenmiştir.

Bu çalışmada ele alınan kadınlar ve erkeklerin mutluluk farkları, toplumun genel refahını ve cinsiyet eşitliği anlamak açısından büyük bir öneme sahiptir. Bu farklılıkların bilinmesi, cinsiyete dayalı sosyal baskıların ve toplumsal cinsiyet rollerinin insanların iyi oluş halleri üzerindeki etkilerini anlamamıza yardımcı olur. Bu bilgiler aynı zamanda kadınlara yönelik geliştirilen politikaların kurgulanmasında önemli bir girdidir.

2. Kavramsal Çerçeve

Öznel iyi oluş halinin genellikle üç ana bileşenden oluştuğu kabul edilir: olumlu duyguların çokluğu, olumsuz duyguların azlığı ve kişinin yaşamdaki hedefleri ile halihazırdaki durumu arasındaki uyumuna dair ağırlıklı olarak bilişsel değerlendirmeleri (Busseri ve Sadava, 2011; Diener, 1984). Bu bileşenlerden olumlu duyguların çokluğu ve olumsuz duyguların azlığı daha çok mutluluk kavramı ile, kişinin hayatını bilişsel olarak değerlendirmesi de daha ziyade yaşamdan memnuniyet ile ifade edilmektedir (Diener, Suh, Lucas ve Smith, 1999; Veenhoven, 2015). Bu iki kavram arasında bir miktar örtüşme de bulunmakla birlikte (Busseri ve Sadava, 2011), bu çalışmada odaklanılan mutluluk kavramı öznel iyi oluş halinin duygusal boyutuna daha fazla odaklanmaktadır (Diener, Suh, Lucas ve Smith, 1999; Machado, de Oliveira, Peregrino ve Cantilino, 2019). Değişik kültürlerde mutluluğun ve iyi bir hayatın tanımı farklılaşmakla birlikte, mutluluk öznel iyi oluş literatüründe kişinin ne kadar keyifli, anlamlı ve değerli bir yaşam sürdüğüne dair kendi değerlendirmesi esas alınarak tanımlanmaktadır (Seligman, 2002).

İyi oluş hali ile yakın ilişkili olan öznel sağlık ve depresyon kavramları ve bu kavramların cinsiyetler arasındaki farklarına işaret eden çalışmalara da bu nedenle literatür taraması kısmında yer verilmiştir.

Cinsiyetler arası iyi oluş haline etki edeceği düşünülen hususlardan biri de insanların hayatlarında öncelik verdiği değerlerdir. Kişisel değerler, kişileri harekete geçiren ve öznel iyi oluş halini de etkilediği gösterilen hedeflerdir (Rohan, 2000). Eğer bireyler olumlu ve kişisel gelişime götüren değerlere sahipse, iyi oluş hallerinin daha yüksek olduğu gösterilmiştir. Fakat olumsuz ve kişisel gelişime mani değerlere sahip olmakta mümkündür ve bu değerler insanların iyi oluş haline olumsuz etkide bulunmaktadır

(Schwartz ve Sortheix, 2018). Daha önce yapılmış araştırmalar kadın ve erkeklerin hayata bakışlarında ve değerlerinde önemli farklar olduğunu ve bu farkların da öznel iyi oluş hallerini etkilediğini göstermektedir (Schwartz ve Rubel, 2005). Bu nedenle, cinsiyetlerin hayatta önem verdikleri değerler de analize dahil edilmektedir.

Bu çalışmanın odaklandığı bir diğer konu cinsiyet nedeniyle sosyal baskıya maruz kalma algısıdır. Cinsiyet rollerinin belirgin olduğu toplumlarda bu normlara aykırı davranan insanların dışlanma gibi çok çeşitli toplumsal cezalar ile yüzleşirler (Connell, 2013; Ridgeway ve Correll, 2004). İnsanların cinsiyetleri yüzünden toplumsal baskıya maruz kaldığını beyan etmesi ise o toplumdaki cinsiyetçilik ile yakından ilişkilidir (Schroeder ve Liben, 2021). Çünkü toplumsal değer yargıları cinsiyetçi roller üretiyorsa, bu rollere tam olarak uymayan insanların, özellikle de kadınların daha çok olumsuz etkilenmeleri muhtemeldir (Connell, 2013; Ridgeway ve Correll, 2004). Bu nedenle, cinsiyeti nedeniyle sosyal baskıya kalma hislerinin de kadınlar ile erkekler arasındaki mutluluk farkını açıklamada rolü olacağı değerlendirilmektedir.

3. Alanyazın Taraması

Kadınlar ile erkekler arasındaki mutluluk farkı ile ilgili alanyazın kadınların daha çok depresyon ve anksiyeteye maruz kaldığı ile ilgili yapılan gözlemlerden sonra şekillenmeye başlamıştır. Fujita, Diener ve Sandvik (1991), bu konuyu ABD’den 66 kadın ve 34 erkekten oluşan bir örnekleme araştırmıştır. Bu araştırma kadınların erkeklere kıyasla daha yoğun negatif ve pozitif duygulara sahip olduğunu bulmuştur. Duygu yoğunluklarından dolayı, kadınların daha fazla negatif duygu hissedebileceğini ancak aynı zamanda erkeklerle eşit mutluluğa sahip olabileceklerini açıklamaktadır. Başka bir çalışmada, 1972-1973 yıllarında Yeni Zelanda’nın Dunedin şehrinde o yıllar içinde doğan neredeyse tüm kız ve erkek çocuklar çeşitli aralıklarla takip edilmiş ve 18 yaşına geldiklerinde kişilik özellikleri arasındaki farklar incelenmiştir. Sonuçlar kadınlar ve erkeklerde belirgin bir iyi oluş hali farklılığı göstermemiştir (Moffitt, Caspi, Rutter ve Silva, 2001). Blanchflower ve Oswald (2004) 1970’lerin başından 90’ların sonuna kadar ABD ve Büyük Britanya nüfusunun mutluluklarını incelemiş ve her ikisi ülkede de kadınların erkeklerden daha mutlu olduğunu raporlamıştır fakat bununla beraber, ABD’de yaşayan kadınlar için mutluluklarının düşme trendi içinde olduğunu tespit etmiştir. Stevenson ve Wolfers (2009)’un bulgularına göre ABD bağlamında 1970’lerde kadınların erkeklerde daha iyi yaşam memnuniyeti varken, kadınların mutluluğunun sistematik olarak düştüğü hatta 1990’lı yıllardan sonra erkeklerden daha az mutluluk belirttikleri de gösterilmektedir. Benzer şekilde, Avrupa Birliği ülkeleri için de kadınlar lehine olan farkın ortadan kalkmaya başladığı görülmektedir (Stevenson ve Wolfers, 2009).

Becchetti ve Conzo (2022) Avrupa Sosyal Araştırması’nın 35 ülkeden alınan örnekleme 2008-2016 yılları arasında 5 dalga halinde yapılan anket verilerine göre, kadınların yaşam memnuniyetlerinin erkeklerden daha yüksek olduğunu tespit etmiştir. Bu yükseklik, çok çeşitli yaş kategorilerinde, eğitim seviyelerinde, sağlık durumunun kötü olduğu veya sağlık durumunun iyi olduğu örneklemlerde, doğu ülkelerinde ve doğu ülkeleri dışındaki ülkelerde de gözlemlenmiştir. Bartram (2022) da aynı anket verilerine göre mutluluk-cinsiyet ilişkisini tekrar gözden geçirmiştir. Bu araştırmanın sonuçlarına göre, kontrol değişkenleri eklenmediğinde erkekler kadınlardan daha mutlu çıkmaktadır. Fakat ülke değişkenleri ve anket yılını gösteren kukla değişkenler modele eklendiğinde kadınlar ile erkekler arasında anlamlı bir fark kalmazken, eğitim düzeyi gelir seviyesi gibi sosyo-ekonomik değişkenler de modele eklendiğinde kadınların erkeklere göre yaşamından daha memnun olduğu sonucu regresyon analizinden elde edilmektedir.

Daha spesifik bir alan olan, negative duygular ve depresyon ile ilgili çalışmalarda kadınların depresyon ve mental sağlık sorunlarını erkeklere kıyasla daha çok yaşadığı üzerinde neredeyse bir uzlaşma bulunmaktadır (Bkz. Bartram (2022); Lucas ve Gohm (2000); Noble (2005); Nolen-Hoeksema ve Rusting (1999); Zuckerman, Li ve Diener (2017)).

Belirtmekte fayda var ki, öznel iyi olma üzerine yapılan ve cinsiyet farklarını konu alan çoğu çalışma ABD ve Batı Avrupa ülkelerinden derlenen örneklemlere dayanmaktadır. Gelişmekte olan ülkelerde kadınlar ile erkekler arasındaki iyi oluş hali farkları ile ilgili olarak daha az sayıda çalışma bulunmaktadır. Latinobarometer’i kullanarak 15 Latin Amerika ülkesinde mutluluğa etki eden faktörlerin arandığı çalışma sonuçlarına göre, birçok kontrol değişkeni eklendikten sonra kadınlar ve erkekler arasında mutluluk farkı olmadığını tespit edilmiştir (Graham ve Pettinato, 2001). Çin’de kırsal alanlarda yaşayan kadınların erkeklere kıyasla daha mutlu olduğu ortaya çıkmaktadır (Knight, Lina ve Gunatilaka, 2009). Bütün dünyadan 70 küsur ülkeyi kapsayan Gallup World Poll veriseti de cinsiyet ile iyi oluş hali arasındaki ilişkiyi anlamada kullanılmışlar. Genel olarak kadınların erkeklerden daha mutlu olduğu bulunmuştur (Graham ve Chattopadhyay, 2012; Zweig, 2015). Ancak Graham ve Chattopadhyay (2012) kadınların mutluluk avantajının yüksek gelirli ülkeler için daha geçerli olduğunu ve düşük gelirli ülkelerde önemli bir fark olmadığını belirtmişlerdir.

Türkiye’de bu hususta yazarın bilgisi dahilinde üç çalışma bulunmaktadır. Altunay Aktaş ve Burcu (2008), bu araştırmada da kullanılan YMA verisetinin 2004 yılı verilerine göre yaşam memnuniyetini ve gelirden memnuniyeti cinsiyet bazında incelemiştir. Bu çalışmanın sonuçlarına göre Türkiye’de kadınların yaşam memnuniyetleri genel olarak erkeklerden daha yüksek bulunmuştur. Ayrıca, kadınların gelirden memnuniyeti erkeklerden anlamlı ölçüde yüksek olarak tespit edilmiştir. Diğer bir araştırma, Yıldız, Arslan ve Cavlin (2021) tarafından TNSA verilerini kullanarak yapılmıştır. Bu araştırma da ortalamada kadınların yaşam

memnuniyetlerinin erkeklerden daha yüksek olduğunu tespit etmiştir. Ermiş-Mert (2020), YMA 2016 yılına ait mikroveriyi kullanarak benzer şekilde kadınların erkeklerden daha mutlu olduğunu göstermiştir.

Beklenmedik bir şekilde, geleneksel toplumlarda kadınların iyi olma halinin daha yüksek olduğunu gösteren çalışmalar vardır (Meisenberg ve Woodley, 2015).

Bu literatürü bütüncül olarak değerlendirdiğimizde, Türkiye de kültürel olarak geleneksel bir ülke olduğu için (Bkz. Inglehart ve Welzel (2023)'in dünya kültürel dağılım haritası), Türkiye'deki kadınların da erkeklerden daha mutlu olması beklenmektedir.

4. Yöntem

Kadınlar ile erkekler arasında mutluluk açısından bir fark olup olmadığını incelemek için aşağıdaki regresyon modelleri kurulmuştur.

$$MP_i = \alpha_0 + \alpha_1 Kadın_i + \beta X_i + u_i \quad (1)$$

MP_i i bireyin mutluluk puanını, $Kadın_i$ katılımcının kadın olup olmadığını temsil eden bir kukla değişkeni ve X_i ise yaş, medeni durum, eğitim ve hane gelir aralığı dilimi gibi değişkenleri temsil eden bir vektördür. X_i vektörü tarafından temsil edilen arka plan değişkenleri, öznel iyi oluş hali alanında daha önceden yapılmış araştırmalara dayanarak seçilmiştir (bakınız Diener, Lucas ve Oishi (2002); Ugur (2021)).

Çalışmada, kontrol değişkenleri açısından kadınlar ile erkekler arasındaki istatistiksel olarak anlamlı farklılık olup olmadığını değerlendirmek için t-testleri kullanılmıştır. T-testleri bu amaçla yaygın olarak kullanılmakta olup, özellikle analizimizde olduğu gibi iki grup ortalamasını karşılaştırmak için oldukça uygundur. T-testleri bağımsızlık, normal dağılım ve varyans homojenliği varsayımları altında doğru sonuç vermektedir.

Bağımlı değişken olan mutluluk puanı sadece 5 değer alabildiği için, regresyon modelleri sıralı probit modelleri ile tahmin edilmiştir. Sıralı probit modelleri, (1) orantılı olasılıklar varsayımına dayanır. Bu varsayma göre bağımsız değişkenlerin bağımlı değişkenin daha yüksek bir değer aldığı kategoriye düşme olasılığı üzerindeki etkisinin, bağımlı değişkenin tüm seviyeleri veya kategorileri boyunca sabit olması gerekmektedir. Sıralı probit modelinin dayandığı diğer varsayım da (2) bağımsızlık varsayımdır. Diğer bir ifade ile, gözlemlerin t-testlerinde olduğu gibi birbirinden bağımsız olduğu durumda sıralı probit modellerini tahmin etmek mümkün olmaktadır. Bağımsızlık varsayımı, farklı bireylerin mutluluğu düşünüldüğünde makul görünmektedir. Çünkü bir insanın mutlu olduğunu belirtmesinin, ondan bağımsız bir şekilde örnekleme seçilen diğer bir insanın kendini mutlu ya da mutsuz olarak nitelenmesini etkileyecek herhangi bir mekanizma düşünmek zor görünmektedir.

Ayrıca, birbirleriyle karşılaştırdığımız kadınlar ve erkekler arasında gözlemleyemediğimiz başka farklılıkların olma olasılığı da bulunmaktadır. Yani, kadınların erkeklerden farklı bazı özelliklere sahip olmaları mümkündür ve bu farklılıklardan dolayı daha mutlu olduklarını söylemeleri mümkündür. Bazı araştırmalar erkeklerin kadınların daha uyumlu davranmasını beklediğini göstermektedir (Bakınız Fisman, Iyengar, Kamenica ve Simonson (2006); (Hitsch, Hortaçsu ve Ariely, 2010). Kadınların bu toplumsal beklentilere uygun hareket ettiğini gösteren bulgular da vardır (Bakınız Bursztyan, Fujiwara ve Pallais (2017)). Bu durumda, kadınlar ve erkekler arasındaki mutluluk farkı, gerçek mutluluk farklarından ziyade kadınların toplumsal beklentilerle uyumlu bir şekilde mutluluk sorusuna cevap vermelerinden kaynaklanabilir. Bu kaygıların geçerli olup olmadığını görmek için kadınlarla erkekler arasında öznel sağlık durumu sorularına verilen cevaplar da incelenmiştir. Kadınlar ve erkekler arasında fark olup olmadığını açıklığa kavuşturmak için, yukarıda bahsedilen diğer arka plan değişkenleri kontrol edilerek S_i öznel sağlık değerlendirmesini temsil eden bir bağımlı değişken olarak Model 2'deki regresyon modelleri çalıştırılmıştır.

$$\ddot{O}S_i = \alpha_0 + \alpha_1 Kadın_i + \beta X_i + u_i \dots \dots \dots \quad (2)$$

Kadınların erkeklere kıyasen farkını açıklayabilmek için mutluluk getireceği beklenen değerler bir vektör olarak regresyon modeline eklenmiştir ve Model 3'teki regresyon modeli çalıştırılmıştır.

$$MP_i = \alpha_0 + \alpha_1 Kadın_i + \alpha_2 Değer_i + \beta X_i + u_i \dots \dots \dots \quad (3)$$

Mutluluk getireceği düşünülen değerlerin kadınların mutluluğuna etkisinin erkeklere olan etkisinden farklı olabileceği fikri ile, "Kadın" değişkeni ile değer yargısı bildiren değişkenlerin etkileşim terimi de regresyon modeline eklenmiş ve Model 4 tahmin edilmiştir.

$$MP_i = \alpha_0 + \alpha_1 Kadın_i + \alpha_2 Değer_i + \alpha_3 Kadın_i * Değer_i + \beta X_i + u_i \dots \dots \dots \quad (4)$$

Ayrıca, cinsiyetleri yüzünden toplumsal baskı hissini insanların mutluluğundaki rolünü anlayabilmek için $CYSB_i$ ile temsil edilen bu değişken de regresyon modeline eklenmiştir. En kapsamlı olan Model 5 tahmin edilmiştir.

$$MP_i = \alpha_0 + \alpha_1 Kadın_i + \alpha_2 Değer_i + \alpha_3 Kadın_i * Değer_i + \alpha_4 CYSB_i + \beta X_i + u_i \dots \quad (5)$$

4.1. Veri

Bu çalışmada kullanılan veriler, Yaşam Memnuniyeti Anketi’nden (YMA) elde edilmiştir. Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK), Türkiye’nin kurumsal olmayan yetişkin nüfusunu (18 yaş ve üzeri) temsil eden stratifiye edilmiş rastgele bir örneklem kullanarak YMA’yı her yıl gerçekleştirmektedir. YMA, birincil olarak insanların yaşam kalitesini değerlendirmeyi amaçlamaktadır. Bununla beraber çok sayıda yaşamdan memnuniyet ile alakadar olabilecek konu da ele alınmıştır. Bu anket yatay kesitsel veriye dayanmaktadır. 2020 yılına kadar YMA verileri yüz yüze görüşme yöntemiyle elde edilmekteydi. 2020 yılından sonra ise bilgisayar destekli telefon anketi (CATI) yöntemi ile telefon ile yapılan anketler ile veri toplanmıştır.

2004 yılındaki ankete katılımcı sayısı 6.714 iken, 2022’de görüşülen kişi sayısı toplamda 9.841’e ulaşmıştır. 2013 yılında yapılan ankette ise 81 il düzeyinde temsil kabiliyeti hedeflenmiş ve bu amaçla 196.203 gözlem toplanmıştır. 2004 ile 2020 arasındaki yılları kapsayan dönemde toplamda 344.322 gözlem bir araya getirilmiştir.

Anket içinde, insanların öznel iyi oluş halini ölçmek için şu soru sorulmaktadır: “Yaşamınızı bir bütün olarak düşündüğünüzde ne kadar mutlusunuz?”. Bu sorunun 1 (Çok Mutlu) ile 5 (Çok Mutlu Değil) arasında yer alan beş yanıt kategorisi bulunmaktadır.

Ayrıca, ankete katılanlara onları hayatta neyin en çok mutlu ettiği de sorulmuştur. Bu soru için şu cevap şıkları bulunmaktadır: (1) Başarı, (2) İş, (3) Sağlık, (4) Sevgi, (5) Para, ve (6) Diğer.

Katılımcıların cinsiyeti de ankette sorulmuştur. Cinsiyet ile ilgili ankette iki kategori bulunmaktadır: Kadın ve Erkek.

2009 yılından itibaren katılımcılara sosyal baskı yaşayıp yaşamadıklarını anlamak amacıyla sorular yöneltilmiştir. Bu sorular ile katılımcılardan cinsiyetleri, medeni durumları, siyasi görüşleri vb. konularda toplumsal baskıya maruz kalıp kalmadıklarını bildirmeleri istenmektedir. Cinsiyet açısından sosyal baskıya maruz kalma durumuyla ilgili olan soru şu şekildedir: "Cinsiyetinizden dolayı üzerinizde herhangi bir toplumsal baskı hissediyor musunuz?" Yanıt kategorileri (1) Hiçbir zaman, (2) Bazen, (3) Sıkça ve (4) Her zaman şeklindedir. Bu soru, kadınlar ile erkekler arasındaki mutluluk farkında toplumsal baskının bir rolünün olup olmadığını anlamak konusunda yol gösterici olabilecektir.

Katılımcılara işgücü piyasası durumlarını da tespit etmek için bir dizi soru da sorulmuştur. İş hayatıyla ilgili sorular kullanılarak şu iş hayatı kategorileri oluşturulmuştur: (1) çalışanlar, (2) işsizler/mevsimlik işçiler, (3) eğitimde olanlar, (4) ev işleriyle meşgul olanlar, (5) emekli, (6) engelli veya hasta (çalışmıyor), (7) yaşlı (emekli olmayan, çalışacak yaşta olduğunu düşünmüyor), (8) gelir sahibi, (9) diğer. Ayrıca, yaş, medeni durum (hiç evlenmemiş, evli, eşi vefat etmiş, boşanmış), son tamamlanan eğitim düzeyi (ilkokul veya daha düşük, ortaöğretim veya eşdeğeri, lise veya eşdeğeri, ve üniversite veya daha üst öğrenim), 5 kategoride ölçülen toplam hane geliri, öznel sağlık değerlendirmesi (5’li Likert ölçeği ile ölçülen) ve arkadaşlık ilişkileri memnuniyeti (5’li Likert ölçeği ile ölçülen) ile ilgili de sorular yöneltilmiştir. (Anket sorularının detayları için bakınız: TÜİK (2022))

5. Bulgular

Tablo 1, analize dahil olan 2004-2022 yılları arasındaki gözlemler için betimleyici istatistikleri göstermektedir. Birinci sütunda, kadınların satırlardaki değişkenler için ortalama değerleri ve parantez içinde ise standart sapma değerleri verilmiştir. İkinci sütunda ise erkekler için satırdaki değişkenler için sırasıyla ortalama değeri ve parantez içinde de standart sapmayı gösterilmektedir. Satırdaki değişkenler açısından kadın ve erkekler arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark olup olmadığını test etmek için t-testi yapılmıştır. Bu testin sonucuna göre üçüncü sütunda kadınlar ve erkekler arasındaki fark hesaplanmıştır ve bu farkın anlamlı olup olmadığı ise yıldız sembolü ile gösterilmektedir.

Tablo 1’e göre, kadınların ortalama mutluluk puanı (Ort =3,57; SS=0,86) erkeklerinkinden (Ort =3,49; SD=0,88) daha yüksektir. Her bir mutluluk kategorisine bakıldığında, kadınların %9’u çok mutlu olduğunu belirtirken, erkeklerden %8’i çok mutlu olduğunu belirtmiştir. Kadınlardan %52’si kendini mutlu olarak tanımlarken, bu oran erkeklerde %48’dir. Ne mutlu ne mutsuz olduğunu söyleyen kadınların oranı %28 iken, bu oran erkeklerde %32’dir. Mutsuz olduğunu dile getiren kadınların oranı %8 iken, bu seçeneği seçen erkeklerin oranı %10’dur. Çok mutsuz olduğunu belirtenlerin oranı her iki cinsiyet için de %3’tür. Kadınların ortalama mutluluğu da mutlu veya çok mutlu olma ihtimali de istatistiksel olarak anlamlı bir şekilde erkeklerden daha yüksektir ve mutsuz veya ne mutlu ne mutsuz olma ihtimali de erkeklerden daha düşüktür. Bununla beraber çok mutsuz olma ihtimalinde kadın ve erkekler arasında %5 anlamlılık seviyesinde bir fark bulunmamıştır.

Tablo 1’e göre kadınların öznel sağlık durumu değerlendirmesi 5 üzerinden 3,47 iken, erkeklerinki 3,72’dir ve aralarındaki fark istatistiksel olarak anlamlıdır. Kadınların arkadaş ilişkilerinden memnuniyeti erkeklerin oranına çok benzerdir. Kadınlar erkeklerle

göre ortalamada 1 yaş kadar daha düşük olup, gelir seviyeleri de erkeklerden daha küçüktür. Kadınlar ve erkekler arasındaki gelir durumu farkları da istatistiksel olarak anlamlıdır.

Kadınların iş hayatı bakımından çalışan, işsiz, öğrenci, emekli ve diğer iş statülerine sahip olma olasılığı erkeklerden daha düşüktür, kadınların ev işleriyle meşgul olma ihtimali ise erkeklerden daha yüksektir ve bütün bu farklılıklar istatistikler olarak anlamlıdır.

Tablo 1. Betimleyici İstatistikler

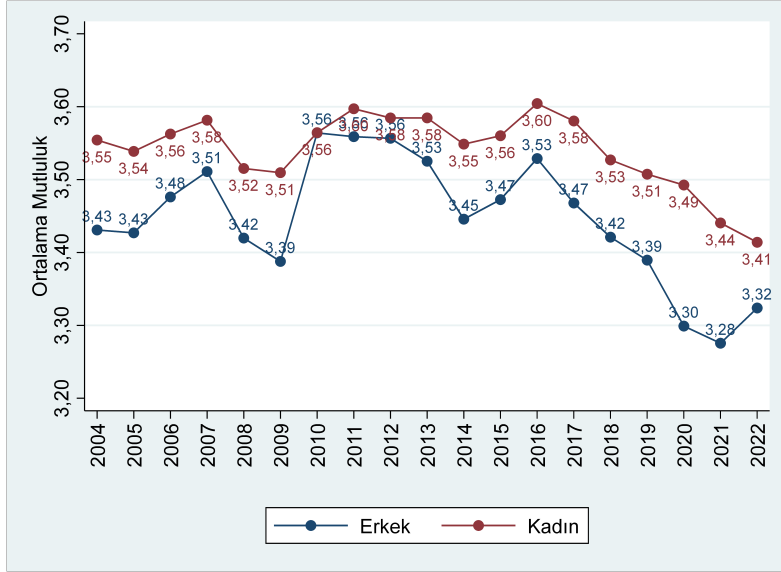
	Kadın	Erkek	Fark
Mutluluk Skoru	3,57 [0,86]	3,49 [0,88]	0,08***
Çok mutlu	0,09 [0,29]	0,08 [0,27]	0,01***
Mutlu	0,52 [0,50]	0,48 [0,50]	0,04***
Ne mutlu ne mutsuz	0,28 [0,45]	0,32 [0,47]	-0,03***
Mutsuz	0,08 [0,27]	0,10 [0,30]	-0,02***
Çok mutsuz	0,03 [0,16]	0,03 [0,16]	-0,00*
Öznel Sağlık durumu (1-5)	3,47 [0,93]	3,72 [0,82]	-0,25***
Arkadaş İlişkilerinden memnuniyet (1-5)	3,99 [0,52]	3,97 [0,54]	0,02***
Yaş	43,64 [16,40]	44,65 [16,34]	-1,02***
Gelir Kategorisi (1-5)	2,40 [1,40]	2,58 [1,42]	-0,17***
İş hayatıyla ilgili durum			
Çalışan	0,18 [0,39]	0,60 [0,49]	-0,42***
İşsiz	0,03 [0,17]	0,07 [0,26]	-0,04***
Ev işleriyle meşgul	0,63 [0,48]	0,01 [0,07]	0,63***
Öğrenci	0,03 [0,17]	0,04 [0,19]	-0,01***
Emekli	0,05 [0,22]	0,21 [0,41]	-0,16***
Çalışamayan	0,06 [0,23]	0,04 [0,20]	0,01***
Diğer	0,02 [0,14]	0,03 [0,17]	-0,01***
Eğitim			
İlkokul veya daha az	0,65 [0,48]	0,46 [0,50]	0,19***
Ortaokul veya eşdeğeri	0,10 [0,30]	0,15 [0,36]	-0,05***
Lise veya eşdeğeri	0,14 [0,35]	0,22 [0,41]	-0,08***
Üniversite veya daha fazlası	0,10 [0,30]	0,16 [0,37]	-0,06***
Medeni Durum			
Hiç evlenmemiş	0,13 [0,33]	0,18 [0,39]	-0,06***
Evli	0,74 [0,44]	0,78 [0,42]	-0,04***
Eşi vefat etmiş	0,11 [0,31]	0,02 [0,15]	0,08***
Boşanmış /Ayrılmış	0,03 [0,17]	0,02 [0,13]	0,01***
N	193,239	151,083	

Notlar: ortalamalar; standart sapma [parantez içinde], * p < 0,05, ** p < 0,01, *** p < 0,001.

Kadınların eğitim hayatı bakımından erkeklere göre ilkokul veya az eğitime sahip olmaları daha yüksek ihtimal iken, orta okul veya eşdeğeri, lise veya eşdeğeri veya üniversite ve üstü eğitime sahip olmaları daha az ihtimal olarak ortaya çıkmaktadır. Kadınlar ve erkekler arasındaki bütün eğitim kategorilerindeki farklar istatistiksel olarak anlamlıdır.

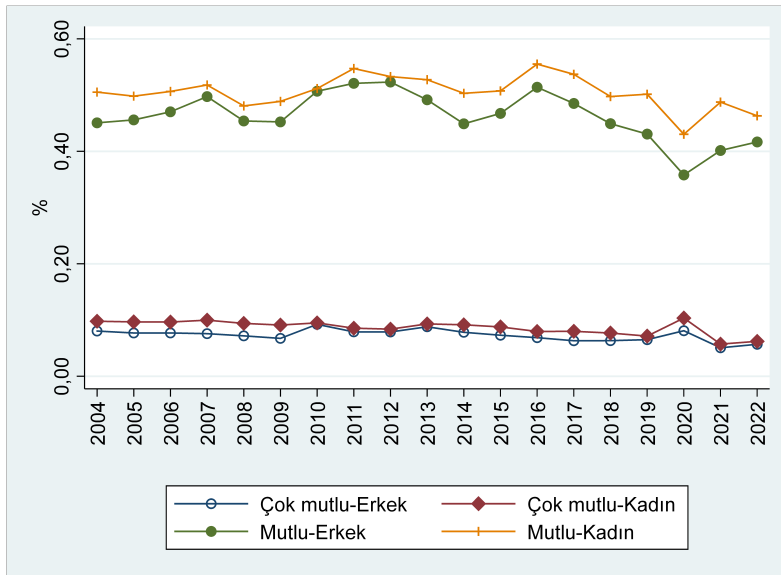
Medeni durum açısından kadınlar erkeklere kıyasla, evli veya hiç evlenmemiş olmaları daha az ihtimal iken, boşanmış veya eşi vefat etmiş olmaları daha yüksek ihtimaldir. Kadınlar ve erkekler arasındaki farkları gösteren son sütuna göre medeni durum kategorileri açısından da bu farklar istatistiksel olarak anlamlıdır.

Tablo 1'deki kadınların bütün analiz yıllarını kapsayan şekilde erkeklerden mutluluk seviyelerinin yüksek olması her bir yıl için bu ilişkinin olduğu anlamına gelmez. Bu amaçla Şekil 1'de yıllara göre kadın ve erkeklerin ortalama mutluluk puanları sunulmuştur. Şekil 1'e göre, 2010 yılı hariç, her yıl kadınların mutluluk puanları erkeklerden daha yüksektir. Bu durum, Tablo 1'de sunulanın sadece genel örnekleme ait bir ortalamayı değil, aynı zamanda kadınların mutluluklarındaki olumlu durumun yaklaşık her yıl için geçerli tutarlı bir deseni yansıttığını göstermektedir.

Şekil 1. Cinsiyete Göre Ortalama Mutluluk Puanı

Şekil 2, analiz dönemine dahil edilen yıllar için kendilerini çok mutlu veya mutlu olarak raporlayan kadın ve erkeklerin oranlarını sunmaktadır. Buna göre, çok mutlu olanların oranı yaklaşık %10 civarında olup kadınlar ve erkekler için neredeyse çoğu yılda üst üste gelmektedir. Mutlu olanlara baktığımızda, her bir anket yılında mutlu kadınların oranının (~%50) mutlu erkeklerin oranından (~%46) yaklaşık olarak 4 puan daha yüksek olduğu görülmektedir. Ayrıca, 2020 yılına baktığımızda, o yıl mutlu olan erkek ve kadınlarda ciddi bir düşüş gözlemlenmektedir.

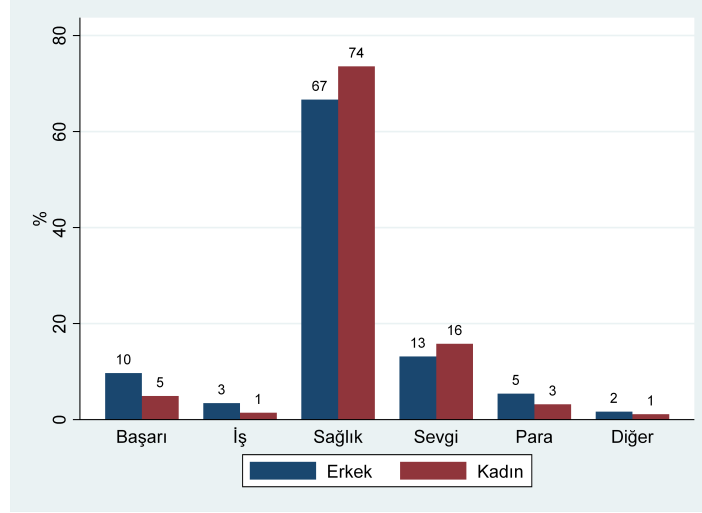

Şekil 2. Çok Mutlu ve Mutlu olanların Cinsiyet Bazında Yüzde Dağılımı

Şekil A-1’de de kadın ve erkeklerin kendilerini çok mutsuz ve mutsuz niteleyenlerin oranlarını analiz periyotuna dahil olan yıllar için sunulmaktadır. Buna göre, çok mutsuz olanların oranı kadın ve erkekler için neredeyse çoğu yılda üst üste gelmektedir. Mutsuz olanlara baktığımızda her bir anket yılında mutsuz erkeklerin oranının mutsuz kadınların oranından daha fazla olduğu görülmektedir. Ayrıca, mutsuz erkeklerin oranı 2008’de bir büyük artış kaydetmiş ve pandemi dönemi olan 2020-2021 yıllarında da büyük bir artış gözlemlenmiştir. Bu da pandeminin ve 2008 finansal krizi ve sonrasında yaşanan ekonomik küçülmenin erkekleri daha belirgin etkilediği olarak yorumlanabilir.

Şekil 3’te kadın ve erkeklerin hayatta kendilerini en çok neyin mutlu edeceğine dair değerlendirmeleri gösterilmektedir. Bu sonuçlara göre, her iki cinsiyet için de sağlık en önemli görülen değerdir. En çok mutluluk getireceği düşünülen ikinci değer

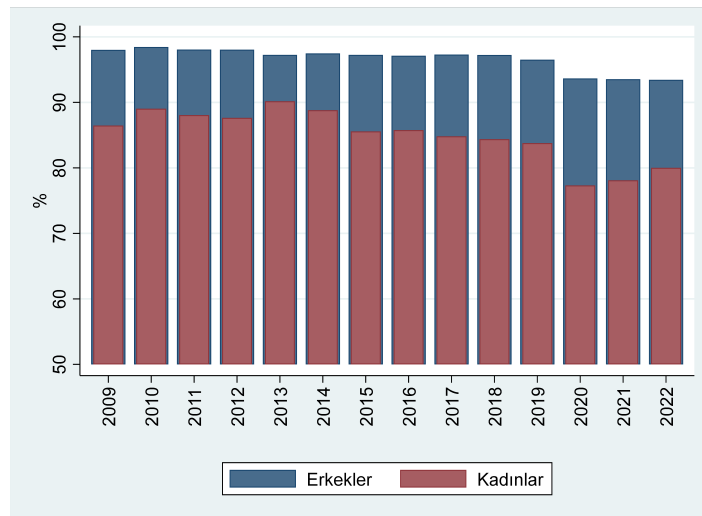
sevgidir. Başarı, iş ve para kategorilerinin çok rağbet görmemekte olduğu söylenebilir. Fakat bununla beraber, çok rağbet görmeyen kategorilerde, erkeklerle kadınlar arasında belirgin farklar vardır. Erkekler'in iş, para ve başarıyı mutlulukla ilişkilendirme yüzdesi kadınlardan daha yüksektir ve kadınların da sağlık ve sevginin mutluluk getireceği beklentisi erkeklerden yüksektir. Bu farklılıklar tek yönlü ANOVA test sonuçlarına göre %5 anlamlılık düzeyinde anlamlıdır (F değeri: 755,79, p değeri: 0,00).

Şekil 3. Hayatta Kendilerine Mutluluk Getireceği Düşünülen Değerler

Veri bölümünde belirtildiği gibi, kadın ve erkek katılımcılara cinsiyetlerinden dolayı herhangi bir toplumsal baskı hissedip hissetmedikleri sorulmuştur. Şekil 4'teki kırmızı çubuklar, her anket yılında cinsiyetlerinden dolayı hiçbir zaman toplumsal baskı hissetmeyen kadınların yüzdesini gösterirken, mavi çubuklar her anket yılında erkeklerini temsil etmektedir.

Kırmızı çubuklara göre, bütün yıllara için kadınların yaklaşık %80'i cinsiyetlerinden dolayı hiçbir zaman toplumsal baskı hissetmediklerini bildirmektedir. Bu durum, Türkiye'deki kadınların mutluluğunu anlamak için oldukça önemlidir. Mavi çubuklara göre, erkeklerin yaklaşık %97'si cinsiyetlerinden dolayı hiçbir toplumsal baskı hissetmediklerini bildirmektedir. Bu yüzdeler, erkeklerin kadınlara kıyasla çok daha fazla toplumsal onay aldığını göstermektedir. Erkeklerin daha az baskı hissediyor olması, kadınların erkeklere kıyasla daha çok baskı hissettiklerini belirtmesi, aslında kadınların mutluluğunun daha az olması için bir faktör olabilir. Bu durumda, kadınların mutluluğunun, erkeklere kıyasla olumsuz toplumsal statüye rağmen gerçekleştiği savunulabilir. Şekil 4'ten ortaya çıkan bir başka önemli durum ise, hem kadınlar hem de erkekler için yüzdelerin istikrarlı seyretmesine rağmen, özellikle kadınlar için 2020'de bir düşüş olduğunu gözlemliyoruz ki bu da COVID-19 pandemisinin kadınlar üzerindeki farklı yüküne işaret etmektedir.

Şekil 4. Cinsiyetinden Dolayı Hiç Sosyal Baskı Hissetmeme Yüzdesi, Cinsiyete Göre

5.1. Regresyon Bulguları

Tablo 2, sıralı probit modelleri tahmin yöntemiyle yapılan regresyon analizinin ana bulgularını sunmaktadır. Model 1’de, sadece kadın kukla değişkeni dahil edilmiştir. Model 2’de, kadın kukla değişkeni ile birlikte birçok arka plan kontrol değişkeni ve 2004 yılı referans kabul edilerek 18 adet yıl kukla değişkenleri de eklenmiştir. Bu modele yıl kukla değişkenlerinin eklenmesinin amacı, analize dahil olan yıllarda olabilecek şokların etkisinin de hesaba katılmasıdır. Model 3’te, erkeklerle kadınlar arasındaki mutluluk farkının kadınların hayatta önem verdikleri değerler ile erkeklerin önem verdikleri değerler arasındaki farklar ile açıklanıp açıklanamayacağını belirlemek amacıyla, kendilerine mutluluk getireceğine inandıkları 6 değerden “başarı”, “iş”, “sağlık”, “sevgi”, “para” opsiyonlarına ait kukla değişkenler oluşturulmuş ve regresyon modeline eklenmiştir. Eğer erkeklerden toplumsal normlar iş hayatında başarılı olmasını bekliyorsa, kadınlarda da iş hayatı toplumsal olarak ikincil görülüyorsa, kadınlar için ‘iş’ten mutluluk beklemek toplumsal normlara aykırı bir davranış olduğu için (bkz. Pateman (1988)), işe önem veren kadınların mutluluğu artmayabilir veya erkekler için olan etkiden farklılaşabilir. Bu farklılaşmayı ölçmek için Model 4’te hayatta kendini en çok mutlu edeceği düşünülen değerler ile kadın kukla değişkeninin etkileşim terimleri de eklenerek, mutluluk atfedilen değer kadınların mutluluğu üzerinde özel etkileri olup olmadığını görmek amaçlanmıştır. Model 5’te Model 4’teki değişkenlere ek olarak cinsiyet nedeniyle toplumsal baskıya uğrama algısı da modele eklenmiştir. Bu değişken ile cinsiyet yüzünden sosyal baskı hissini kadınların mutluluğuna etkisinin tespit edilmesi amaçlanmıştır.

Tablo 2’de yalnızca kadın kukla değişkeninin katsayısı ve mutluluk beklenen değerler ve onların etkileşim terimleri sunulmuş olup, arka plan değişkenlerinin katsayıları ve bazı tanı testi sonuçları Ek Tablo A-1’de sunulmaktadır.

Kadın kukla değişkeninin katsayısı tüm 5 modelde pozitif ve istatistiksel olarak anlamlıdır. Sıralı probit model katsayılarından marjinal etkileri hesaplanmıştır. Model 1 sonuçlarına göre, kadınların, erkeklere kıyasla mutlu olma olasılığı %3 daha fazla ve çok mutlu olma olasılığı %2 daha fazladır. Model 2’de, yaş, hane geliri kategorileri, eğitim düzeyi, medeni durum, 18 adet yıl kukla değişkeni vb. gibi geniş bir kontrol değişken seti bağımsız değişken olarak eklenmiştir. Model 2’nin sonuçlarına göre de kadınlar erkeklerden daha mutludur ve bu sonuçlara göre, erkeklere kıyasla kadınların kendilerini çok mutlu olarak tarif etme olasılıkları %2 daha fazla, mutlu olarak tarif etme olasılıkları %3 daha fazladır. Kadın değişkeninin katsayısının model 1’e göre model 2’de artması, kadınların arka plan değişkenlerindeki olumsuzluklara rağmen daha mutlu olduğunu göstermektedir.

Tablo 2. Sıralı Probit Modeli Regresyon Sonuçları

	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)
Kadın	0.099***	0.137***	0.117***	0.107***	0.130***
(ref. Erkek)	(0.004)	(0.005)	(0.005)	(0.032)	(0.039)
Mutluluk için “Başarı”			0.007	0.028	0.025
			(0.020)	(0.024)	(0.029)
Mutluluk için “İş”			-0.165***	-0.141***	-0.116***
			(0.022)	(0.027)	(0.033)
Mutluluk için “Sağlık”			0.127***	0.122***	0.127***
			(0.018)	(0.022)	(0.028)
Mutluluk için “Sevgi”			0.151***	0.128***	0.126***
			(0.019)	(0.023)	(0.029)
Mutluluk için “Para”			-0.348***	-0.382***	-0.391***
			(0.021)	(0.025)	(0.031)
Kadın* Başarı				-0.057	-0.038
				(0.035)	(0.042)
Kadın* İş				-0.073*	-0.048
				(0.041)	(0.049)
Kadın*Sağlık				0.011	0.009
				(0.033)	(0.039)
Kadın*Sevgi				0.041	0.051
				(0.034)	(0.041)
Kadın*Para				0.079**	0.092**
				(0.037)	(0.045)
Cinsiyet Yüzünden Sosyal Baskı					-0.155***
					(0.005)
Kontrol Değişkenleri	-	+	+	+	+
Sözde R-kare	0.001	0.067	0.071	0.071	0.072
N	336702	336702	336702	336702	303664

Notlar: Parantez içinde sağlam standart hatalar sunulmuştur, * p < 0,1, ** p < 0,05, *** p < 0,01. Temel kontrol değişkenleri şunlardır: yaş, yaşın karesi, hane geliri, çalışma hayatı ile ilgili durum (çalışan, işsiz, öğrenci, emekli, çalışmaz durumda, diğer), medeni durum kategorileri (hiç evlenmemiş, evli, eşi vefat etmiş, boşanmış) eğitim seviyesi, öznel sağlık, arkadaşlık ilişkilerinden memnuniyeti ve her anket yılı için 18 adet yıl kukla değişkeni.

Mutluluk beklenen değerlerin eklendiği model 3'ün sonucuna göre de, kadın kukla değişkeni pozitif ve istatistiksel olarak anlamlıdır. Bununla beraber, kadın kukla değişkeninin katsayısı düşmüştür. Bu da kadınların kendilerini mutlu edeceğini daha çok düşündüğü sağlık ve sevginin gerçekte de mutluluk ile daha ilgili olmasıyla açıklanabilir. İş ve paranın kendine mutluluk getireceğini düşünen insanların ortalama mutluluğu daha düşüktür. Bu değerler erkekler tarafından daha çok mutluluk getireceğine inanılan değerler olması da kadın-erkek arasındaki mutluluk farkını anlamlandırmaktadır. Aynı şekilde, model 4'e göre de kadınlar erkeklerden daha mutludur. Fakat kadın değişkeninin katsayısı daha da düşmüştür. Bu durum, mutluluk getireceği beklenen değerlerin özellikle kadınların mutluluğuna olan farklı etkisinin kadınlar ile erkekler arasındaki mutluluk farkını bir miktar açıklamasından kaynaklanmaktadır. İşin mutluluk getireceğini düşünme özellikle kadınlar için mutluluk ile bir miktar daha negatif ilişki içindedir. Fakat paranın mutluluk getireceğine inanma her ne kadar erkekler için çok büyük negatif bir katsayı taşısa da, kadın değişkeni ile paranın mutluluk getireceğine inanma değişkeninin katsayısı pozitifdir. Bu da paranın mutluluk getireceği beklentisine sahip olmanın kadınlar için mutluluk açısından çok olumsuz olmadığı manasına gelmektedir.

Cinsiyet nedeniyle sosyal baskı hissi değişkenini de dahil eden Model 5 sonuçlarına göre de, kadınların çok mutlu ve mutlu olma ihtimalleri erkeklerden sırasıyla %3 ve %4 daha yüksek, mutsuz ve çok mutsuz olma ihtimalleri sırasıyla %3 ve %1 daha düşüktür. Bununla beraber, cinsiyet nedeniyle sosyal baskı hissediyor olmak ile mutluluk arasında önemli bir negatif ilişki bulunmaktadır. Model 4 ile kıyaslandığında, Model 5'te kadın değişkeninin katsayısının artması, kadınların cinsiyet nedeniyle sosyal baskıya daha çok maruz kalmalarına rağmen daha mutlu olduklarını göstermektedir.

5.2. Heterojen Etkiler

Bu bölümde kadınlar ve erkekler arasındaki mutluluk farkının çeşitli demografik gruplar için de geçerli olup olmadığı incelenmektedir. Tablo 3'teki bütün regresyon modellerinde, Tablo 2 Model 3'e dahil edilen kontrol değişkenleri ve cinsiyet yüzünden sosyal baskıya uğrama değişkeni dahil edilerek kadın kukla değişkeninin katsayısı tahmin edilmiştir. İlk olarak, çeşitli iş hayatı statüsüne sahip insanlara dair analiz örneklemini sınırlayarak, o gruplar arasında kadın ve erkeklerin mutluluğunda farklılık olup olmadığı incelenecektir.

Tablo 3. Sırah Probit Mutluluk Regresyon Sonuçları, Heterojen Etkiler

Panel A	Çalışan	İşsiz	Ev işleriyle meşgul	Emekli	Öğrenci	Çalışamaz/Diğer
Kadın (ref. Erkek)	0.125*** (0.008)	0.130*** (0.020)	0.221*** (0.045)	0.103*** (0.016)	0.190*** (0.023)	0.215*** (0.016)
Sözde R-kare	0.059	0.063	0.075	0.066	0.065	0.085
N	110999	14992	106826	37032	10699	23116
Panel B	İlkokul/ daha az	Ortaokul ve dengi	Lise ve dengi	Üniversite ve üstü		
Kadın (ref. Erkek)	0.175*** (0.009)	0.115*** (0.017)	0.142*** (0.012)	0.084*** (0.013)		
Sözde R-kare	0.072	0.072	0.071	0.078		
N	170974	38455	53406	40829		
Panel C	Hiç Evlenmemiş	Evli	Eşi Vefat Etmiş	Boşanmış		
Kadın (ref. Erkek)	0.158*** (0.012)	0.124*** (0.007)	0.228*** (0.025)	0.166*** (0.029)		
Sözde R-kare	0.061	0.060	0.081	0.074		
N	46229	228483	21114	7838		
Panel D	Genç <=25	Orta Yaşlı >25 & <45	İleri Yaşlı >=45 & <65	Yaşlı >=65		
Kadın (ref. Erkek)	0.155*** (0.013)	0.125*** (0.009)	0.133*** (0.011)	0.179*** (0.017)		
Sözde R-kare	0.070	0.073	0.069	0.084		
N	41788	128047	99555	36181		

Notlar: Parantez içinde sağlam standart hatalar sunulmuştur, * p < 0,1, ** p < 0,05, *** p < 0,01. Tüm modeller sıralanan şu kontrol değişkenleri eklenerek tahmin edilmiştir: yaş, yaşın karesi, hane geliri, çalışma hayatı ile ilgili durum (çalışan, işsiz, öğrenci, emekli, çalışamaz durumda, diğer), medeni durum kategorileri (hiç evlenmemiş, evli, eşi vefat etmiş, boşanmış) eğitim seviyesi, öznel sağlık, arkadaşlık ilişkilerinden memnuniyet, cinsiyetinden dolayı sosyal baskı hissi, kendini mutlu edeceğine inanılan altı değer (başarı, iş, sağlık, sevgi, para ve diğer) ve her anket yılı için 18 adet yıl kukla değişkeni.

Panel A’da sırasıyla, çalışan, işsiz, ev işleriyle meşgul, emekli, öğrenci ve çalışamaz halde veya diğer iş hayatı statüsüne sahip olanlar incelenmiştir. Panel A’daki kadın kukla değişkeninin katsayısı incelendiğinde, her bir modelde kadınların erkeklerden daha mutlu olduğu ortaya çıkmaktadır. Kadınlar ile erkekler arasında mutluluk farkının en belirgin olduğu grup ev işleriyle ilgilenenler arasında olduğu görülmektedir. Marjinal etkiler hesaplandığında, ev işleriyle ilgilenen kadınların mutlu veya çok mutlu olma ihtimali sırasıyla %4 ve %3 erkeklerden yüksektir. Kadınlar ile erkekler arasında farkın en az olduğu iki grup çalışan ve emekliler arasındadır. Bu sonuçlar, toplumsal değer yargılarının insanların mutluluğunu etkileyebilir olduğunu çağırıştırılmaktadır.

Panel B’de her bir eğitim seviyesine sahip insanlar arasında kadınların mutluluğunun erkeklerden farklı olup olmadığı incelenmektedir. Bunun için örneklem sırasıyla ilköğretim ve daha az eğitim seviyesi, orta okul ve dengi, lise ve dengi ve üniversite ve üstü eğitim seviyelerine sırasıyla sınırlandırılarak kadın kukla değişkeninin katsayısı sunulmuştur. Model 1’de verilen sonuçlara bakıldığında, ilkökul veya daha az eğitim seviyesine sahip olanlar arasında kadınların mutluluk seviyesi diğer faktörler hesaba katıldığında erkeklerden çok yüksektir. Bu sonuçlara göre kadınların erkeklerden mutlu ve çok mutlu olma ihtimali sırasıyla %4 ve %2 daha fazladır. Ortaokul ve dengi eğitim seviyesine sahip insanlar kendi arasında kıyaslandığında, kadın kukla değişkeninin katsayısının model 1’e göre düştüğünü, lise ve dengi eğitim seviyesine sahip insanlar kendi içinde kıyaslandığında kadın değişkeninin katsayısının Model 2’ye göre bir miktar arttığı görülmektedir. Model 4’te üniversite ve üstü eğitim seviyesine sahip insanlar kıyaslandığında ise, kadınlar ile erkekler arasında yine kadınların daha mutlu olduğuna dair anlamlı bir fark olmakla beraber, fark diğer eğitim seviyelerine göre keskin bir biçimde azalmıştır. Model 4 sonuçlarına göre, kadınların mutlu ve çok mutlu olma ihtimalleri erkeklerden sırasıyla % 0.7 ve % 0.7 daha fazladır.

Panel C’de sırasıyla hiç evlenmemiş, evli, eşi vefat etmiş ve boşanmış kişilerle örneklem sınırlandırılmış ve kadınlar ve erkekler arasındaki farklar bu kategoriler için incelenmiştir. Panel C’de sunulan sonuçlara bakınca yine kadınların her bir kategoride erkeklerden daha mutlu olduğunu söylemek mümkündür. Hiç evlenmemiş, evli ve boşanmış kategorilerinde kadın kukla değişkeninin katsayısı birbirine benzer iken, eşi vefat etmiş olanlar arasında kadınların mutluluğu çok büyük oranda erkeklerden daha fazladır. Marjinal etkiler hesaplandığında, eşi vefat edenler arasında kadınların mutlu ve çok mutlu olma ihtimali erkeklerinkinden %6 ve %2 daha büyüktür. Bu da eşinin vefat etmesinin erkekler için zorluğunun bir göstergesi olarak yorumlanabilir.

Panel D’de “Genç” kukla değişkeni, 25 yaşının altındakiler için 1 olarak tanımlanırken, diğer herkes için 0 olarak tanımlanmıştır. “Orta yaşlı” kukla değişkeni 25-45 yaş arasındakileri kapsamakta, “ileri yaşlı” kukla değişkeni 45-65 yaş arasındakileri kapsamakta ve yaşlı kukla değişkeni 65 yaşın üzerindekiyi temsil etmektedir. Bu sonuçlar da bir bütün olarak değerlendirildiğinde, kadınların mutluluklarının her yaş kategorisi için erkeklerden yüksek olduğu görülmektedir, bununla beraber bu farkın en belirgin olduğu grup 65 yaş ve üzeri olan gruptur.

5.3. Sağlık Kontroleri

COVID-19 pandemisi, Türkiye ve diğer bir çok yerde insanların ruh sağlığına bakan geniş çaplı etkilere neden olmuştur (Bkz. Cheng, Mendolia, Paloyo, Savage ve Tani (2021); Uğur ve Durak (2023)). Ayrıca, Dünya’da pandeminin özellikle kadınlar için önemli iş kayıplarına yol açtığı gösterilmiştir (Dang ve Nguyen, 2021). Bununla beraber, pandemi süresince Türkiye’de ve dünyada kadınlar ile erkekler arasında ev işleri ile ilgili kadınların aleyhine önemli değişiklikler olmuştur (Giurge, Whillans ve Yemiscigil, 2021; Uğur, Güç, Bakan Kalaycıoğlu, Toprak, Eyerci, Yıldız, Toprak, Demir, Demir, Yıldız ve Çelikkaya, 2023). Bu dönemde kadınların iyi oluş halinde düşüşler olması beklenir. Bu durumda COVID-19 öncesi dönemi de incelemek ana bulgularımızın COVID-19 pandemisinden nasıl etkilendiğinin tespit edilmesi açısından önemlidir. Pandemi Türkiye’de Mart 2020’de başladığı için, 2020 ve 2021 yılları hariç tutarak aynı modelleri tahmin edilmiştir. Sonuçlar, Tablo 4’te sunulmuştur. Sonuçların büyük oranda aynı kaldığı söylenebilir. Yani, pandemiden önce de kadınların mutluluğu ortalamada istatistiksel olarak anlamlı ölçüde erkeklerinkinden daha yüksektir.

Tablo 4. Sıralı Probit Modeli Regresyon Sonuçları, Sağlık Testleri

	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)
Kadın	0.090***	0.136***	0.115***	0.109***	0.130***
(ref. Erkek)	(0.004)	(0.006)	(0.006)	(0.033)	(0.040)
Mutluluk için "Başarı"			-0.001	0.022	0.020
			(0.020)	(0.024)	(0.030)
Mutluluk için "İş"			-0.173***	-0.149***	-0.123***
			(0.023)	(0.027)	(0.033)
Mutluluk için "Sağlık"			0.124***	0.120***	0.125***
			(0.019)	(0.023)	(0.028)
Mutluluk için "Sevgi"			0.146***	0.127***	0.124***
			(0.019)	(0.024)	(0.029)
Mutluluk için "Para"			-0.345***	-0.379***	-0.387***
			(0.021)	(0.026)	(0.032)
Kadın* Başarı				-0.061*	-0.044
				(0.036)	(0.043)
Kadın* İş				-0.073*	-0.046
				(0.042)	(0.050)
Kadın*Sağlık				0.008	0.006
				(0.033)	(0.040)
Kadın*Sevgi				0.034	0.044
				(0.034)	(0.041)
Kadın*Para				0.077**	0.088*
				(0.038)	(0.046)
Cinsiyet Yüzüden Sosyal Baskı					-0.154***
					(0.005)
Kontrol Değişkenleri	-	+	+	+	+
Sözde R-kare	0.001	0.066	0.070	0.070	0.071
N	314268	314268	314268	314268	281230

Notlar: Parantez içinde sağlam standart hatalar sunulmuştur, * p < 0,1, ** p < 0,05, *** p < 0,01. Tüm modeller aşağıdaki kontrol değişkenleri ile hesaplanmıştır: yaş, yaşın karesi, hane geliri, çalışma hayatı ile ilgili durum (çalışan, işsiz, öğrenci, emekli, çalışamaz durumda, diğer), medeni durum kategorileri (hiç evlenmemiş, evli, eşi vefat etmiş, boşanmış) eğitim seviyesi, öznel sağlık, arkadaşlık ilişkilerinden memnuniyet ve pandemi yılı olan 2020 ve 2021 hariç her anket yılı için 16 kukla değişken.

6. Tartışma

Bu çalışmada, 2004 ile 2022 arasında toplanan YMA verilerine dayanarak kadınların erkeklere göre daha mutlu olduğu gösterilmektedir. Hayata dair bu olumlu değerlendirme her anket yılında gözlemlenebilmektedir. Bu bulguyu teyit eden bir çok çalışma gerek Türkiye'den (Bkz. Altunay Aktaş ve Burcu (2008); Yıldız, Arslan ve Cavlin (2021)) gerek diğer ülkelerden verilere dayanarak (Becchetti ve Conzo, 2022; Blanchflower ve Oswald, 2004) benzer sonuçlara ulaşmıştır.

Bu sonuçları sadece kadınların mutluluk sorusuna selektif olarak daha olumlu yanıt vermesinin toplumsal normlar kaynaklı olması ile açıklanması zor görünmektedir. Çünkü Tablo 1'e göre kadınların öznel sağlık durumu değerlendirmesi erkeklere göre daha kötüdür, ve bu fark istatistiksel olarak anlamlıdır. Aynı şekilde Ek Tablo A-1'de birçok kontrol değişkeni eklenmesine rağmen, bu sonuç stabil kalmıştır. Ayrıca, başka bulgular da kadınların öznel sağlığının erkeklerden daha kötü olduğunu göstermektedir. (Bkz. Baltes, Freund ve Horgas (1999); Campbell (1981)). Kadınların öznel sağlık durumunu erkeklerden olumsuz olarak betimlemesi, kadınların her konuya daha 'pembe gözlükler' ile yaklaştığı tezini çürütmektedir.

Bu bulgular, kadınların hayatında sorunlar olmadığı manasına gelmez. Birçok araştırma Türkiye'de ve dünyada kadınların yaşamlarını saran yoksulluk, yoksunluk, şiddet, ve kaynaklara erişim eksikliğini göstermektedir (Bkz. Alesina, Giuliano ve Nunn (2013); Erten ve Keskin (2018); Uğur (2017)). Bizim bulgularımız da kadınların içinde bulunduğu gelir dezavantajına ve başka ölçülebilir farklılıklara rağmen daha mutlu olduklarını söylemektedir. Arkaplan değişkenleri eklenen Tablo 2 Model 2'de kadın kukla değişkeninin katsayısı, herhangi bir arkaplan etkisini kontrol etmeyen Model 1'e göre artmıştır. Bu da aslında ölçülebilir faktörlerden gelen farklılıklar olmasıydı, kadınların daha büyük mutluluk belirtebileceği olarak yorumlanabilir.

Regresyon sonuçlarının bir diğer bulgusu cinsiyet nedeniyle sosyal baskı hissedenlerin mutluluğunun istatistiksel olarak anlamlı ölçüde düşük olduğudur. Şekil 4'te verilen sonuçlara göre kadınlar cinsiyetlerinden dolayı erkeklerden daha fazla sosyal baskı hissettiklerini belirttiklerine göre, bu durumun kadınların potansiyel mutluluğunun daha azının gerçekleşmesine sebep olduğu söylenebilir. Bunu teyit eder nitelikte, Tablo 2 Model 5'in katsayısı, Model 4'e göre daha büyüktür. Bu da cinsiyet nedeniyle sosyal baskı hissini olmadığı bir ortamda kadın ve erkekler arasındaki mutluluk farkının daha büyük olacağı anlamına gelmektedir.

Bu çalışmada 30 yaşından küçük, 30-60 yaşları arası ve 60 yaşından büyük örneklem için de kadınların mutluluğunun sistematik olarak erkeklerden yüksek olduğu tespit edilmiştir. Inglehart (2002), 65 ülkeden 150,000 gözleme dayalı birçok ülkeyi

temsiliyeti olan örneklem, genç kadınların genç erkeklere göre daha yüksek mutluluk seviyelerine sahip olduğunu göstermektedir. Fakat orta yaşlı kadınlar ve erkekler arasında önemli bir farklılık bulunmamıştır ve yaşlılar arasında ise kadınların erkeklere göre daha düşük mutluluk seviyelerine sahip olduğu gösterilmiştir.

Bu sonuçlara yöneltilen eleştirilerden biri, refahı değerlendirmek için öz bildirim dayalı mutluluk verilerin geçerliliğine yöneliktir. Araştırmacılar bu olumlu değerlendirmenin, kadınların toplumsal beklentilere uyum sağlama isteği nedeniyle ortaya çıkabileceğinden endişe duymaktadırlar. Diğer bir ifade ile, bu sonuçlar, kadınların gerçek mutluluk avantajını yansıtmıyor olabileceği düşünülmektedir. Ancak, öz bildirim dayalı mutluluk sonuçlarının objektif mutluluk ölçüleri ile ilişkili olduğu gösterilmiştir (Lucas, 2018, p. 48). Ayrıca Türkiye’de 2009-2022 yılları arası her bir yıl için kadınların intihar oranı erkeklerden belirgin olarak düşüktür (TÜİK, 2023). Öznel bir ölçüm olan bildirilen mutluluk ile, objektif bir ölçüm olan intihar arasındaki tutarlı ilişki de çalışma sonuçlarımızın güvenilirliğini yansıtmaktadır.

Kadınların kendini mutlu olarak değerlendirmesi, objektif refah seviyelerinin daha iyi olduğu anlamına gelmeyebilir. Kahneman (1999), objektif olarak daha iyi koşullarda olan bir insanın, objektif olarak daha kötü imkanlara sahip insana göre daha rahat ve daha çok fayda veya haz hissettiği bir yaşam sürüyor olabileceğine, fakat kendini mutlu olarak nitelemek için daha fazlasını hayal etmesini nedeniyle kendini ‘mutlu’ tanımlamayabileceğine dikkat çekmektedir. Bu durumda erkeklerin kendi durumlarını kadınlardan daha olumsuz değerlendirmesi, mutluluk çıtalarının yüksek olmasından da kaynaklanıyor olabilir.

Bu araştırmanın alanyazına katkısı kadın ve erkekler arasındaki mutluluk farklarını Türkiye’de halihazırdaki en geniş verisetine dayandırarak gösterebilmesidir. Daha önceden yapılmış araştırmalardan Yıldız, Arslan ve Cavlin (2021), 2018 Türkiye Nüfus ve Sağlık Araştırması (TNSA) verilerine dayanırken, Altunay Aktaş ve Burcu (2008) ise 2004 YMA verilerine dayanmaktadır. Ermiş-Mert (2020) de YMA 2016 yılı verilerini esas alınarak kadınlar ve erkekler arasındaki mutluluk farkını ortaya koymuştur. Fakat bu çalışmalar tek bir yıla ait yatay kesitsel çalışmalar olduğu için, cinsiyetler arasındaki mutluluk farkının sistematik olup olmadığı noktasında yorum yapılamaz. Örneğin, sonuçlar sadece o yılda gerçekleşmiş olaylardan bir cinsiyetin diğerine göre fazla etkilenmesinden kaynaklanıyor olabilir. Bu çalışmada ise 2004 ile 2022 yılları arasında her yılda sistematik olarak kadınların mutluluğunun erkeklerden daha yüksek olduğu tespit edilmiştir.

Bu çalışmanın güçlü yönü, 18 yıl boyunca toplanan ve Türkiye’yi temsil etme kabiliyetine sahip bir veri setine dayanmasından gelmektedir. Ancak, bu çalışmanın bazı sınırlılıkları da not edilmelidir. Mutluluk ve cinsiyet ile alakalı olduğu düşünülen öznel sağlık, arkadaşlık ilişkilerinden memnuniyet ve akrabalarla ilişkilerden memnuniyet gibi çok geniş kapsamlı değişkenler regresyon analizine dahil edilmiş olsa da, hala gözlemlenemeyen bazı faktörler bulunuyor olabilir. Bu olasılığı ortadan kaldırmak, bu veri setinin sınırları içinde mümkün değildir.

7. Sonuç

Birçok farklı ortamda yapılan çalışmalar, kadınların erkeklere kıyasla daha yüksek öznel iyi olma haline sahip olduğunu göstermektedir. Bu çalışmada, Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK) tarafından derlenen 2004-2022 Yaşam Memnuniyeti Anketi veri seti kullanılarak Türkiye’de yaşayan kadınların mutluluğu erkeklere kıyasla incelenmiştir. Analiz sonuçları, kadınların erkeklerden belirgin bir şekilde daha mutlu olduğunu göstermektedir. Bu sonuçlar, kadınların endişelenecek hiçbir şeyleri olmadığı anlamına gelmez. Aslında, gözlemlenebilir koşullar dikkate alındığında, kadın değişkeninin katsayısı artmaktadır. Bu, kadınların halihazırda olduklarından daha da mutlu olabileceğini göstermektedir. Kadınların mutluluk avantajını açıklayan faktörlerden biri, mutluluk getireceğini bekledikleri değerlerle ilgilidir. Kadınlar, sağlık ve sevgiden erkeklere oranla daha fazla mutluluk beklerken, erkekler iş, para ve başarıdan kadınlara oranla daha fazla mutluluk beklemektedir. Kadınlar erkeklere kıyasla cinsiyetleri nedeniyle daha çok toplumsal baskı hissettiklerini de belirtmişlerdir. Cinsiyet nedeniyle toplumsal baskı hissetmek ise mutluluğu azaltıcı bir faktördür. Cinsiyetleri yüzünden toplumsal baskıya maruz kalmalarına rağmen kadınlar erkeklerden daha mutludur. Bu sonuçlar bütünsel olarak okunduğunda, kadınların erkeklere kıyasla olumsuz şartlara rağmen daha ‘mutlu olabilmeyi’ bilen cinsiyet olduğu sonucuna götürmektedir.

Etik Kurul Onayı: İkincil veri kullanıldığından etik kurul onay belgesine ihtiyaç bulunmamaktadır.

Hakem Değerlendirmesi: Dış bağımsız.

Çıkar Çatışması: Yazar çıkar çatışması bildirmemiştir.

Finansal Destek: Yazar bu çalışma için finansal destek almadığını beyan etmiştir.

Ethics Committee Approval: Since secondary data is used, there is no need for ethics committee approval.

Peer-review: Externally peer-reviewed.

Conflict of Interest: The author has no conflict of interest to declare.

Grant Support: The author declare that this study has received no financial support.

KAYNAKLAR / REFERENCES

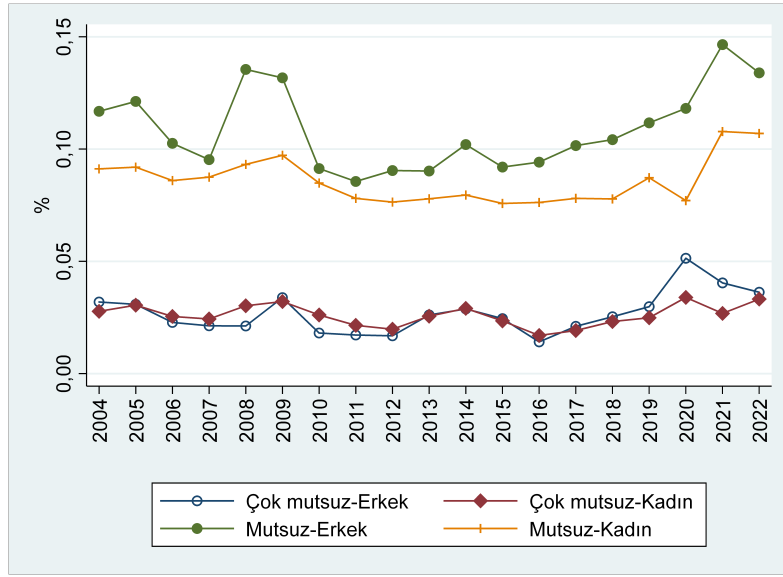
- Alesina, A., Giuliano, P., & Nunn, N. (2013). On the origins of gender roles: Women and the plough. *The Quarterly Journal of Economics*, 128(2), 469-530.
- Altunay Aktaş, S. & Burcu, E. (2008). Türkiye'de gelir ve yaşam memnuniyeti ilişkisinin sosyolojik analizi. *Sosyoloji Araştırmaları Dergisi*, 11(1), 5-27.
- Baltes, M. M., Freund, A. M., ve Horgas, A. L. (1999). Men and women in the Berlin Aging Study. In P. B. B. K. U. Mayer (Ed.), *The Berlin aging study: Aging from 70 to 100*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Bartram, D. (2022). The 'Gender Life-Satisfaction/Depression Paradox' Is an Artefact of Inappropriate Control Variables. *Social Indicators Research*, 164(3), 1061-1072.
- Becchetti, L. ve Conzo, G. (2022). The gender life satisfaction/depression paradox. *Social Indicators Research* 160(1), 35-113.
- Blanchflower, D. G. ve Oswald, A. J. (2004). Well-being over time in Britain and the USA. *Journal of public economics*, 88(7-8), 1359-1386.
- Bursztyn, L., Fujiwara, T., ve Pallais, A. (2017). 'Acting wife': Marriage market incentives and labor market investments. *American Economic Review*, 107(11), 3288-3319.
- Busseri, M. A. ve Sadava, S. W. (2011). A review of the tripartite structure of subjective well-being: Implications for conceptualization, operationalization, analysis, and synthesis. *Personality and social psychology review*, 15(3), 290-314.
- Campbell, A. (1981). *The sense of well-being in America: Recent patterns and trends*. New York: McGraw-Hill.
- Cheng, Z., Mendolia, S., Paloyo, A. R., Savage, D. A., ve Tani, M. (2021). Working parents, financial insecurity, and childcare: mental health in the time of COVID-19 in the UK. *Review of Economics of the Household*, 19, 123-144.
- Connell, R. (2013). *Gender and power: Society, the person and sexual politics*: Stanford University Press.
- Dang, H.-A. H. ve Nguyen, C. V. (2021). Gender inequality during the COVID-19 pandemic: Income, expenditure, savings, and job loss. *World Development*, 140, 105296.
- Diener, E. (1984). Subjective well-being. *Psychological bulletin*, 95(3), 542.
- Diener, E., Lucas, R. E., ve Oishi, S. (2002). Subjective well-being: The science of happiness and life satisfaction. *Handbook of positive psychology*, 2, 63-73.
- Diener, E., Suh, E. M., Lucas, R. E., ve Smith, H. L. (1999). Subjective well-being: Three decades of progress. *Psychological bulletin*, 125(2), 276.
- Eisenegger, C., Naef, M., Snozzi, R., Heinrichs, M., ve Fehr, E. (2010). Prejudice and truth about the effect of testosterone on human bargaining behaviour. *Nature*, 463(7279), 356-359.
- Ermiş-Mert, A. (2020). A Multivariate Investigation of Overall Happiness, Job Satisfaction and Income Satisfaction of Women and Men in Turkey. *Sosyoekonomi*, 28(44).
- Erten, B. ve Keskin, P. (2018). For better or for worse?: Education and the prevalence of domestic violence in turkey. *American Economic Journal: Applied Economics*, 10(1), 64-105.
- Fisman, R., Iyengar, S. S., Kamenica, E., ve Simonson, I. (2006). Gender differences in mate selection: Evidence from a speed dating experiment. *The Quarterly Journal of Economics*, 121(2), 673-697.
- Fujita, F., Diener, E., ve Sandvik, E. (1991). Gender differences in negative affect and well-being: the case for emotional intensity. *Journal of personality and social psychology*, 61(3), 427.
- Giurge, L. M., Whillans, A. V., ve Yemiscigil, A. (2021). A multicountry perspective on gender differences in time use during COVID-19. *Proceedings of the national academy of sciences*, 118(12), e2018494118.
- Graham, C. ve Chattopadhyay, S. (2012). *Gender and well-being around the world: Some insights from the economics of happiness*.
- Graham, C. ve Pettinato, S. (2001). Happiness, markets, and democracy: Latin America in comparative perspective. *Journal of Happiness Studies*, 2, 237-268.
- Helliwell, J., Layard, R., ve Sachs, J. E. (2012). *World happiness report*. New York, USA: The Earth Institute, Columbia University.
- Hitsch, G. J., Hortaçsu, A., ve Ariely, D. (2010). Matching and sorting in online dating. *American Economic Review*, 100(1), 130-163.
- Inglehart, R. (2002). Gender, aging, and subjective well-being. *International Journal of Comparative Sociology*, 43(3-5), 391-408.
- Inglehart, R. ve Welzel, C. (2023). The Inglehart-Welzel World Cultural Map <https://www.worldvaluessurvey.org/images/Map2023NEW.png>
- Kahneman, D. (1999). Objective happiness Well-being: *The foundations of hedonic psychology*. (pp. 3-25). New York, NY, US: Russell Sage Foundation.
- Knight, J., Lina, S., ve Gunatilaka, R. (2009). Subjective well-being and its determinants in rural China. *China economic review*, 20(4), 635-649.
- Lucas, R. E. (2018). Reevaluating the Strengths and Weaknesses of Self-Report Measures of Subjective Well-Being. In S. O. E. Diener, & L. Tay (Ed.), *Handbook of well-being*. Salt Lake City, UT: DEF Publishers.
- Lucas, R. E. ve Gohm, C. L. (2000). Age and sex differences in subjective well-being across cultures. *Culture and subjective well-being*, 3(2), 91-317.
- Machado, L., de Oliveira, I. R., Peregrino, A., ve Cantilino, A. (2019). Common mental disorders and subjective well-being: Emotional training among medical students based on positive psychology. *PLoS One*, 14(2), e0211926.
- Meisenberg, G. ve Woodley, M. A. (2015). Gender differences in subjective well-being and their relationships with gender equality. *Journal of Happiness Studies*, 16, 1539-1555.
- Moffitt, T., Caspi, A., Rutter, M., ve Silva, P. (2001). *Sex differences in antisocial behavior: Conduct disorder, delinquency, and violence in the Dunedin Longitudinal Study*. Cambridge: Cambridge University Press.

- Noble, R. E. (2005). Depression in women. *Metabolism*, 54(5), 49-52.
- Nolen-Hoeksema, S. ve Rusting, C. L. (1999). Gender differences in well-being. In E. D. D. Kahneman, & N. Schwarz (Ed.), *Well-being: The foundations of hedonic psychology* (pp. 330–350). New York: Russell Sage Foundation.
- Pateman, C. (1988). The Patriarchal Welfare State: Women and Democracy. In A. Gutman (Ed.), *Democracy and the Welfare State*. London, UK.: Princeton University Press.
- Pearlstein, T. B. (1995). Hormones and depression: what are the facts about premenstrual syndrome, menopause, and hormone replacement therapy? *American Journal of Obstetrics and gynecology*, 173(2), 646-653.
- Ridgeway, C. L. ve Correll, S. J. (2004). Unpacking the gender system: A theoretical perspective on gender beliefs and social relations. *Gender & society*, 18(4), 510-531.
- Rohan, M. J. (2000). A rose by any name? The values construct. *Personality and social psychology review*, 4(3), 255-277.
- Schroeder, K. M. ve Liben, L. S. (2021). Felt pressure to conform to cultural gender roles: Correlates and consequences. *Sex Roles*, 84(3), 125-138.
- Schwartz, S. H. ve Rubel, T. (2005). Sex differences in value priorities: cross-cultural and multimethod studies. *Journal of personality and social psychology*, 89(6), 1010.
- Schwartz, S. H. ve Sortheix, F. (2018). Values and subjective well-being. In S. O. E. Diener, & L. Tay (Ed.), *Handbook of well-being: Noba Scholar*.
- Seligman, M. E. (2002). *Authentic happiness: Using the new positive psychology to realize your potential for lasting fulfillment*: Simon and Schuster.
- Stevenson, B. ve Wolfers, J. (2009). The paradox of declining female happiness. *American Economic Journal: Economic Policy*, 1(2), 190-225.
- Tesch-Römer, C., Motel-Klingebiel, A., ve Tomasik, M. J. (2008). Gender differences in subjective well-being: Comparing societies with respect to gender equality. *Social Indicators Research*, 85, 329-349.
- TÜİK. (2022). Yaşam Memnuniyeti Araştırması.
- TÜİK. (2023). Cinsiyete göre yaşa özel intihar hızı/ İntihar İstatistikleri. <https://data.tuik.gov.tr/Kategori/GetKategori?p=nufus-ve-demografi-109&dil=1>
- Uğur, Z. ve Durak, A. (2023). The Impact of COVID-19 on Mental Health: Evidence from Suicides *Working Paper*.
- Uğur, Z. B. (2021). Does money buy happiness in Turkey? *Applied Research in Quality of Life*, 16(3), 1073-1096.
- Uğur, Z. B. (2024). The Role of Coping Strategies in Subjective Wellbeing Indicators of Nonprofit Workers. *Voluntary Sector Review*, 1-23.
- Uğur, Z. B., Güç, A., Bakan Kalaycıoğlu, D., Toprak, Ö., Eyerci, C., Yıldız, S., Toprak, M., Demir, Z., Demir, Ö., Yıldız, Ö. F., ve Çelikkaya, R. (2023). The Gendered Toll of COVID-19 on Academics: Increasing Time Allocation Challenges Faced by Female Academics in Turkey. In R. L. Nina Weimann-Sandig (Ed.), *Family Dynamics, Gender and Social Inequality During COVID-19*. Switzerland: Springer.
- Uğur, Z. (2017). Türkiye’de kadın yoksulluğu ve yoksunluğu. *KADEM Kadın Araştırmaları Dergisi*, 3(2), 168-199.
- Veenhoven, R. (2015). Social conditions for human happiness: A review of research. *International Journal of Psychology*, 50(5), 379-391.
- Yıldız, D., Arslan, H., ve Cavlin, A. (2021). Understanding women’s well-being in Turkey. *Vienna Yearbook of Population Research*, 19, 255-292.
- Zuckerman, M., Li, C., ve Diener, E. F. (2017). Societal conditions and the gender difference in well-being: Testing a three-stage model. *Personality and Social Psychology Bulletin*, 43(3), 329-336.
- Zweig, J. S. (2015). Are women happier than men? Evidence from the Gallup World Poll. *Journal of Happiness Studies*, 16, 515-541.

Atıf Biçimi / How to Cite This Article

Uğur, Z.B. (2024). Who is happier in Türkiye: women or men? the role of values and the feelings of social pressure. *İstanbul Üniversitesi Kadın Araştırmaları Dergisi - Istanbul University Journal of Women’s Studies*, 29, 31–47.

Ekler

Şekil A-1: Çok Mutsuz ve Mutsuz olanların Cinsiyete Göre Yıllar içinde Yüzdesi

Tablo A-1: Mutluluk Regresyon Sonuçları, Diğer Katsayılar

	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)
Yaş		-0.041*** (0.001)	-0.041*** (0.001)	-0.041*** (0.001)	-0.042*** (0.001)
Yaşın Karesi		0.000*** (0.000)	0.000*** (0.000)	0.000*** (0.000)	0.000*** (0.000)
Hanehalkı geliri		0.092*** (0.002)	0.090*** (0.002)	0.090*** (0.002)	0.086*** (0.002)
Çalışan (ref. Ev işleriyle meşgul)		-0.125*** (0.006)	-0.118*** (0.006)	-0.116*** (0.006)	-0.107*** (0.007)
İşsiz		-0.479*** (0.011)	-0.452*** (0.011)	-0.450*** (0.010)	-0.431*** (0.011)
Diğer		-0.146*** (0.013)	-0.139*** (0.013)	-0.137*** (0.013)	-0.118*** (0.014)
Öğrenci		-0.031** (0.013)	-0.008 (0.013)	-0.004 (0.013)	0.004 (0.013)
Emekli		-0.078*** (0.008)	-0.083*** (0.008)	-0.080*** (0.008)	-0.064*** (0.009)
Çalışamaz durumda		-0.106*** (0.010)	-0.109*** (0.010)	-0.107*** (0.010)	-0.093*** (0.011)
Eğitim seviyesi		0.002 (0.002)	0.001 (0.002)	0.001 (0.002)	0.005** (0.002)
Evli (ref. Hiç evlenmemiş)		0.347*** (0.007)	0.321*** (0.007)	0.320*** (0.007)	0.317*** (0.008)
Eşi vefat etmiş		0.001 (0.011)	-0.025** (0.011)	-0.027** (0.011)	-0.023** (0.012)
Boşanmış		-0.241*** (0.014)	-0.255*** (0.014)	-0.256*** (0.013)	-0.231*** (0.015)
Arkadaşıktan Memnuniyet		0.355*** (0.003)	0.354*** (0.003)	0.354*** (0.002)	0.353*** (0.003)
Öznel Sağlık		0.291*** (0.004)	0.285*** (0.004)	0.284*** (0.004)	0.285*** (0.004)
Sözde R-kare	0.155	0.156	0.130	0.130	
N	131031	131031	29251	29251	

Notlar: Model 2, 3 ve 4 için 2004 yılı referans kabul edilerek her anket yılı için 18 adet yıl kukla değişkeni değişkeni modele eklenmiştir. Model 5'te cinsiyet nedeniyle sosyal baskı sorusu 2009 yılından itibaren sorulduğu için, 13 yıla ait kukla değişken eklenmiştir.

Tablo A-2: Sıralı Probit Modeli Regresyon Sonuçları, Öznel Sağlık

	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)
Kadın (ref. Erkek)	-0.318*** (0.004)	-0.312*** (0.006)	-0.310*** (0.006)	-0.421*** (0.034)	-0.402*** (0.039)
Mutluluk için “Başarı”			-0.006 (0.020)	-0.062** (0.025)	-0.040 (0.029)
Mutluluk için “İş”			0.047** (0.022)	-0.032 (0.029)	-0.009 (0.032)
Mutluluk için “Sağlık”			-0.038** (0.018)	-0.091*** (0.024)	-0.065** (0.027)
Mutluluk için “Sevgi”			-0.006 (0.019)	-0.066*** (0.025)	-0.042 (0.028)
Mutluluk için “Para”			-0.029 (0.021)	-0.048* (0.027)	-0.023 (0.031)
Kadın* Başarı				0.120*** (0.037)	0.116*** (0.042)
Kadın* İş				0.187*** (0.044)	0.186*** (0.049)
Kadın*Sağlık				0.111*** (0.034)	0.103*** (0.039)
Kadın*Sevgi				0.123*** (0.035)	0.115*** (0.040)
Kadın*Para				0.035 (0.039)	0.027 (0.044)
Cinsiyet Yüzüden Sosyal Baskı					-0.058*** (0.005)
Kontrol Değişkenleri	-	+	+	+	+
Sözde R-kare	0.009	0.098	0.098	0.098	0.100
N	336702	336702	336702	336702	303664

Notlar: Parantez içinde sağlam standart hatalar sunulmuştur, * p < 0,1, ** p < 0,05, *** p < 0,01. Temel kontrol değişkenleri: yaş, yaşın karesi, hane geliri, çalışma hayatı ile ilgili durum (çalışan, işsiz, öğrenci, emekli, çalışamaz durumda, diğer), medeni durum kategorileri (hiç evlenmemiş, evli, eşi vefat etmiş, boşanmış) eğitim seviyesi, arkadaşlık ilişkilerinden memnuniyeti ve her anket yılı için 18 adet yıl kukla değişkeni.